

narodna znanja "zarazio" ne samo mladog pjesnika već i cijelu epohu. Zadržimo se potanje na Goetheovoj *Heidenröslein*. Ona je postala najpoznatijom njemačkom narodnom pjesmom, pa Lutz Röhrich u svojem komentaru uz kompaktni disk pomno prati njezinu sudbinu.

Heidenröslein je nastala 1771. godine, u strasbourškom razdoblju Goetheova života i u doba ljubavi prema pastorovoj kćeri Friederike Brion. Goethe ju je objavio tek 1789., ali je već prije postala poznata ušavši u Herderov izbor pjesama *Von deutscher Art und Kunst* (Hamburg 1773.). Šest godina kasnije Herder je ponovno donosi u zbirci *Volkslieder*, uz izričitu napomenu da se radi o pjesmi "iz usmene predaje". Kako navodi Röhrich, teško je rekonstruirati je li Goethe predao pjesmu bez naznake autorstva ili se radilo o Herderovoj površnosti. Svakako, pjesma je veoma artificijelna, a Herder, koji je smatra dječjom pjesmicom, sasvim je previdio snažnu simboliku kakvu često susrećemo u narodnoj pjesmi: kidanje ruže kao čin defloracije. Dakle, Goetheova *Heidenröslein* nije potpuno svježe nadahnuće. Oslanja na starije pjesničke tradicije. Röhrich donosi njezin cjelovit predložak Paula von der Aelsta iz 1602., koji je Goethe mogao pročitati u Herdera. Već se tu javlja poznati refren — "Röslein auf der Heiden", a motiv nasilnog dječaka i ružice javlja se još i ranije. Pjesmu je najprije uglazbio Franz Schubert, a nešto kasnije, 1827., i Heinrich Werner. Popularna je postala u Wernerovoj verziji, dok Schubertovu poznajemo pretežno u koncertnim izvedbama.

Premalo se ističe kako je Goethe nepromijenjen simbol njemačkog nacionalnog identiteta. Naglašavam to stoga što je freiburški institut učinio dobar potez — uz poklonike Goethea i njegova djela, ovaj kompaktni disk može zainteresirati i mnogo širu publiku, uključujući i turiste koji ne znaju njemački, ali poštuju Goethea i lijepu pjesmu.

Nives RITIG-BELJAK

Posljednja knjiga naše najeminentnije filologinje na području proučavanja usmene književnosti okuplja njezine znanstvene i stručne radove nastale nakon reprezentativne zbirke rasprava *Priče i pričanje* (1997.), te autobiografske tekstove pisane u donedavnim ratnim

godinama. Knjigu čine dvije cjeline naslovljene *O usmenoj književnosti* te *Sjećanja i današnjica*, koje se dotiču i prepleću na mnogo načina. S jedne je strane riječ o kontinuitetu istraživačko-analitičkog komparativnog pristupa hrvatskoj usmenoj pripovjednoj tradiciji u europskom folklorističkom i književnokulturnom kontekstu (u trima raspravama ove knjige autorica posebice naglašava mediteranski aspekt usmene hrvatske književnosti), a, s druge, o odjecima postmodernog autobiografsko-konfesionalnog propitivanja pretpostavke o svagda objektivnom i distanciranom znanstvenom subjektu, te o novopovijesnom viđenju prepletenosti kulturnih i povijesnih iskustvenih sadržaja. Recentno rasplinjavanje disciplinarnih i žanrovskih ograda ohrabrilu je autoricu da nam na jednom mjestu podastre tekstove pisane u znanstvenokritičkom i biografsko-esejističkom kodu. Ono što ovu rodno i etnički tragično obilježenu egzistenciju i znanstvenu biografiju čini jedinstvenom i iznimnom jest spoj dosljednosti, radinosti, etičnosti i istraživačke živosti duha. U tom smislu autorica je ponovno aktualne (izvan)strukovne pokušaje detekcije nacionalnih obilježja u etičko-estetičkim kategorijama usmenoknjiževne ekspresije doživjela kao težak životni i profesionalni poraz (*Uporaba narodne pjesme, Pismo iz Göttingena*). Jer upravo je ona uporno i argumentirano — od refleksija o svom prvom istarskom terenu do najnovijeg zanimanja za "verbalni folklor na internetu" — pokazivala na netransparentnost odnosa

Maja Bošković-Stulli, O usmenoj tradiciji i o životu, Konzor, Zagreb 1999., 215 str.

međunarodnih, etničkih i lokalnih značajki predajnih i pisanih pripovjednih tradicija koje rezultiraju raznolikim, često začuđujućim tvorbama, no nikad ne slijede administrativne državne granice, posebice ne na prostorima međuetničkih doticaja.

U trima iscrpnim raspravama, koje se bave izravnim i neizravnim utjecajima mediteranskog civilizacijskog i literarnog podneblja na repertoar i stilska obilježja hrvatskih usmenih priča (*Dvije mediteranske zbirke pripovijedaka (sa Sicilije i iz Cavtata)*, *Mediteranski aspekti usmene hrvatske književnosti*, *Tragom konavoskoga pričanja*), autorica iznosi nove argumente u prilog folkloristički dobro utemeljenoj tezi kako internacionalizmi (mediteranizmi) u verbalnomu folkloru nisu samo posljedica izravnih kulturnih doticaja i prožimanja na tlu živih tragova grčko-rimske kulture već i sličnih društvenih uvjeta života kroz stoljeća, pomorske orijentacije žitelja i njihovih iskustava suprotstavljanja primorskog i kontinentalnog, kršćanskog i nekršćanskog, starog i novog, suvremenog i baštinjenog, pragmatičnog i mitskog svijeta. No, zadatak vrsnog folklorista time nije iscrpljen, već zapravo tek počinje pitanjem koja to obilježja ne mogu prelaziti s jednakom lakoćom preko jezičnih i kulturnih granica, koje povijesne, predajne i iskustvene osobitosti konkretnog *milieua* zadiru u pojedinačnu situaciju pripovijedanja i uvjetuju da se niti sve "rugalice o susjednim mjestima" zabilježene na istome otoku (Brač) ne mogu svesti na isti obrazac ("*Puške od smriča*"). S druge strane, istorodni antropološki podtekst narodne "smjehovne kulture" — koja je usmjerena izrugivanju uvijek onog (etnički, vjerski, kulturno, dobno i rodno) *drugog* — u slučaju pripovijedaka s izrazito mizoginom retorikom i simbolikom ide u prilog "konzervatorskom", više nego subverzivno-afirmativnom potencijalu verbalnoga folkloru, to jest u prilog održavanju patrijarhalnog svjetonazora (*O mizoginim pričama*). Ovom je studijom autorica dala nezaobilazni prilog u nas nedovoljno istraženom području utjecaja roda ne samo na repertoar pripovjedača, izbor pojedinih pripovjednih ili pjesničkih oblika, te obradu istih motiva, već i na mnogo važniju reprodukciju kulturalnih predodžbi, stereotipa, uvjerenja i predrasuda. Intelktualno najprovokativnijima smatram rasprave *O pričama i povijesti* i *Pričanje o pričama*, u kojima se ogleda aktualnost autoričinih spoznaja o tome kako je budućnost folkloristike u spretnom i znalačkom korištenju njezine epistemološke tradicije, u nužnosti njezina stalnog interdisciplinarnog dijaloga s, prije svega, teorijom književnosti, kulturološkim studijima, povijesnom znanosti i antropologijom.

Moramo se samo nadati da će i autobiografske refleksije nastale iz neprestanog sraza "sjećanja i današnjice", započete dirljivim meditativno i polemički intoniranim osobnim zapisima (koji ovdje nisu poimence spomenuti), uroditi knjigom u kojoj će "lasićevska" sklonost našeg vremena za eruditskim, reprezentativnim i sveobuhvatnim (auto)biografijama, možda napokon dobiti i svoj ženski protuglas.

Renata JAMBREŠIĆ KIRIN